

ת נ ך

לבתי ספר דתיים

על פי תכנית הרפורמה ללמידה משמעותית

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעותיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה חלקים.

חלק א – **בראשית** — (20×3) — 60 נקודות

חלק ב – **מלכים ב וישעיה** — (14×2) — 28 נקודות

חלק ג – **יונה ותהלים** — (12×1) — 12 נקודות

סה"כ — 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: תנ"ך שלם בלי פירושים.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

חלק א — בראשית (60 נקודות)

ענה על שלוש מהשאלות 1-5 (לכל שאלה — 20 נקודות).

1. פרק ג', פרק ד'

א. עיין בפרק ג', פסוקים ט'-י"ב, ובפרק ד', פסוקים ט'-ט"ו.

(1) "וַיִּקְרָא ה' אֶל-לֵהִים אֶל הָאָדָם וַיֹּאמֶר לוֹ אֵיכָּה" (פרק ג', פסוק ט').

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל קַיִן אֵי הֶבֶל אָחִיךָ" (פרק ד', פסוק ט')

מהו הקושי שמעוררות השאלה ששאל ה' את אדם והשאלה ששאל ה' את קין?

(2) ציין נקודת דמיון בין התגובה של קין על דברי ה' ובין התגובה של אדם על דברי ה'.

בסס את תשובתך על הכתוב.

(8 נקודות)

ב. "וַיֹּאמֶר מֶה עָשִׂיתָ קוֹל דְּמִי אָחִיךָ צִעֲקִים אֵלַי מִן הָאֲדָמָה" (פרק ד', פסוק י').

רש"י: דמי אחיך — דמו ודם זרעיותיו. דבר אחר: שעשה בו פצעים הרבה שלא היה יודע מהיכן

נפשו יוצאה.

(1) מהו הקושי בלשון הכתוב שרש"י מיישב?

(2) מהו העיקרון המוסרי שאפשר ללמוד מן הפירוש הראשון של רש"י?

(8 נקודות)

ג. "וַיֵּצֵא קַיִן מִלְכָּנִי ה'" (פרק ד, פסוק ט"ז).

"פגע בו (=פגש אותו) אדם הראשון אמר לו: מה נעשה בדינך?

אמר לו [קין]: עשיתי תשובה ונתפשרתי (=הקלו בעונשי). התחיל אדם הראשון מטפח על פניו.

אמר [אדם הראשון]: כך היא כוחה של תשובה, ואני לא הייתי יודע?!

מיד עמד אדם הראשון ואמר: "... טוֹב לְהָדוֹת לַה'..." (תהילים, מזמור צ"ב)

(מדרש בראשית רבה, פרשה כ"ב, סימן י"ג).

(1) על פי המדרש, מה היה ההבדל בין ההתמודדות של אדם עם חטאו ובין ההתמודדות

של קין עם חטאו? בסס את דבריך על פרק ג', פסוק י"ב ועל פרק ד', פסוק י"ג.

(2) מהי השאלה המוסרית שהמדרש מתמודד עמה?

(4 נקודות)

2. פרק י"א

א. עיין בפסוקים א'-ט'.

מה היה החטא של אנשי דור הפלגה? ציין שני פירושים שלמדת. בסס על הכתוב את אחד מן הפירושים שציינת.

(8 נקודות)

ב. (1) "וַיֵּרֶד ה' לְרֹאשׁ אֶת הָעֵיר וְאֶת הַמְּגִדָּל אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם" (פסוק ה').

על פי פירוש שלמדת, מהו העיקרון המוסרי שאפשר ללמוד מן המילים "וירד ה'?"

(2) רמב"ן (לבראשית, פרק א', פסוק א'): "אם כן ראוי הוא, כאשר יוסיף הגוי לחטוא,

שיאבד ממקומו [...] כי כן הוא משפט הא-להים בארץ מעולם".

הסבר כיצד "משפט הא-לוהים" בא לידי ביטוי בעונש שהוטל על אנשי דור הפלגה.

(8 נקודות)

ג. ספורנו (לפסוק ה'): "וירד ה' לראות" – הנה לשון הירידה 'לראות' יאמר על האל יתברך, כשאין

העניין אז ראוי לעונש אלא מפני הקלקול הנמשך אליו בסוף העניין [במהלך הדורות] [...] וכן

היה עניין סדום שכתב בו 'ארדה נא ואראה' (להלן י"ח, כ"א), כי אמנם לא היה רשעם אז יותר

משאר האומות כדי לענשם בעולם הזה, זולתי בעניין האכזריות נגד עניי עם, שהיה נמשך ממנו

קלקול גמור בסוף, כאמרו 'הנה זה היה עון סדם אחותך [...] ויד עני ואביון לא החזיקה' (יחזקאל

ט"ז, מ"ט)".

(1) על פי ספורנו, מהו הדמיון בין החטא של אנשי דור הפלגה ובין החטא של אנשי דור

המבול?

(2) מהו הדמיון בין העונש של אנשי דור הפלגה ובין העונש של אנשי דור המבול?

(4 נקודות)

3. פרק י"ב

עיין בפסוקים י'-כ'.

א. "וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ" (פסוק י').

רש"י: "באותה ארץ לבדה, לנסותו אם יהרהר אחר דבריו של הקב"ה שאמר לו ללכת אל ארץ כנען, ועכשיו משיאו לצאת ממנה".

רמב"ן: "גם יציאתו מן הארץ שנצטווה עליה בתחילה מפני הרעב, עוון אשר חטא, כי הא-לוהים ברעב יפדנו ממוות".

(1) מה היה הניסיון שניסה ה' את אברהם, לפי כל אחד מן הפרשנים?

(2) לפי רמב"ן, מה היה החטא של אברהם?

(8 נקודות)

ב. רמב"ן (לפסוק י'): "אתה מוצא כל מה שכתוב באברהם כתוב בבניו".

ציין שלושה פרטים דומים בסיפור ירדת אברהם למצרים ויציאתו משם ובגלות מצרים והיציאה משם.

(8 נקודות)

ג. "[אמרה אסתר:] מה אמנו שרה על ידי שנשבית אל פרעה לילה אחת, לקה הוא וכל ביתו,

שנאמר: "וינגע ה' את פרעה ואת ביתו על דבר שרי אשת אברם" (בראשית, י"ב, י"ז), אני

שאני נתונה בתוך חיקו של אותו רשע כל השנים הללו, ואין אתה עושה עמי נסים ולא מצילני

מידו".

(מדרש שוחר טוב לתהילים כ"ב)

(1) על פי המדרש, ציין נקודת דמיון בין שרה ובין אסתר.

(2) על פי המדרש, אסתר הדגישה בתפילתה את ההבדל העיקרי בין סיפורה ובין סיפורה

של שרה.

מהו ההבדל, ולשם מה ציינה אסתר הבדל זה?

(4 נקודות)

4. פרק ל"ח

א. על פי פרק ל"ח, המאורעות שאירעו ליהודה היו "מידה כנגד מידה" על המעשים שלו ושל אחיו בעניין מכירת יוסף (בפרק ל"ז).

הסבר קביעה זו, ובסס אותה על שתי נקודות דמיון בין לשון הפסוקים בפרק ל"ז ובין לשון הפסוקים בפרק ל"ח. (8 נקודות)

ב. (1) עיין בפסוק י"ד.

מה היה המניע של תמר לפעול כפי שפעלה?

(2) ספורנו (לפסוק ט"ז): "כי לא ידע כי כלתו היא – ולא-ל יתברך נתכנו עלילות שרצה שיהיה זרעה מיהודה שהיה יותר שלם ורצוי משֶׁלָּה [בנו הצעיר של יהודה] וממנה יהיה משיח צדקנו".

על פי ספורנו, הסבר כיצד בא לידי ביטוי עקרון "הסיבתיות הכפולה" במעשה יהודה ותמר.

(8 נקודות)

ג. "וַיֵּכֶר יְהוּדָה וַיֹּאמֶר צְדָקָה מִמֶּנִּי" (פסוק כ"ו).

רש"י: "ורבותינו ז"ל דרשו: שיצאה בת קול ואמרה – ממני ומאתי יצאו הדברים [...] ומשבט יהודה גזרתי להעמיד מלכים בישראל".

(1) מי אמר "צדקה ממני" לפי פשט הפסוק, ומי אמר זאת לפי המדרש?

(2) הסבר את משמעות המילים "צדקה ממני", על פי המדרש.

(4 נקודות)

5. פרק מ"ה

עין בפסוקים א'-ט"ז.

א. (1) "ולא יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו ויקרא הוציאו כל איש מעלי" (פרק מ"ה, פסוק א').

על פי פירוש שלמדת, כתוב נימוק לבקשה זו של יוסף.

(2) "וייטב בעיני פרעה ובעיני עבדיו" (פרק מ"ה, פסוק ט"ז).

על פי פירוש שלמדת, הסבר מדוע בואם של אחי יוסף למצרים היה טוב בעיני פרעה ועבדיו.

(8 נקודות)

ב. (1) יוסף ניסה להפיג את החששות של אחיו לאחר שהתוודע אליהם באמצעות עקרון "הסיבתיות הכפולה".

על פי דברי יוסף לאחיו בפרק מ"ה, פסוקים ה'-ח', הסבר עיקרון זה.

(2) עין בפרק ט"ו, פסוקים י"ג-י"ד, ובפרק מ"ו, פסוקים א'-ד'.

על פי עקרון "הסיבתיות הכפולה", הסבר מה גרם ליעקב ולבניו לרדת למצרים. (8 נקודות)

ג. עין בפרק מ"ו, פסוקים כ"ט-ל' — המפגש של יעקב ויוסף.

"ויפל על צוואריו ויבך על צוואריו עוד" (פרק מ"ו, פסוק כ"ט).

רד"ק: "בגשתו אל אביו נפל על צווארי אביו ובכה".

רמב"ן: "לפיכך הזכיר הכתוב כי כאשר נתראה אל אביו שהביט בו והכירו נפל אביו על צוארו ובכה עליו עוד, כאשר יבכה עליו תמיד עד היום הזה כשלא ראהו [...] ודבר ידוע הוא מי דמעתו מצויה (יותר), אם האב הזקן המוצא את בנו חי לאחר הייאוש והאבל, או הבן הבכור המולך?!"

(1) — על פי כל אחד מן הפרשנים, על מי נאמר "ויבך"?

— פסוקים א'-ב' ופסוקים י"ד-ט"ו בפרק מ"ה מחזקים את אחד משני הפירושים

האלה. איזה מן הפירושים פסוקים אלה מחזקים?

(2) מהי ההוכחה מן הטבע האנושי שרמב"ן מביא לחיזוק דבריו?

(4 נקודות)

חלק ב — מלכים ב וישעיה (28 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 6-9 (לכל שאלה — 14 נקודות).

שים לב: שאלה 9 מיועדת לתלמידים שלמדו את יחידת הבחירה "ביטחון והשתדלות".

6.

ישעיה, פרק ה'

א. (1) עיין בפסוקים ח'-י'.

הסבר את החטא ואת העונש שבפסוקים אלה, על פי העיקרון "מידה כנגד מידה".

(2) כתוב דוגמה נוספת לעיקרון "מידה כנגד מידה", על פי פסוקים י"א-י"ז.

(5 נקודות)

ב. (1) מיהו העם שממנו יצא האויב שהנביא מתאר בפסוקים כ"ז-כ"ט?

ציין שתי תכונות של אויב זה.

(2) הסבר כיצד העיקרון "מידה כנגד מידה" בא לידי ביטוי גם בפסוק כ' ובפסוק ל'.

(5 נקודות)

ג. עיין בפרק ה', פסוקים כ"ו-כ"ט, ובפרק י"א, פסוקים י"א-י"ב.

(1) צטט ביטוי שכתוב בשני הפרקים.

(2) מהו הניגוד בין ההקשר שבו נכתב ביטוי זה בפרק ה' ובין ההקשר שבו נכתב ביטוי זה

בפרק י"א?

(4 נקודות)

7. ישעיה, פרק ו'

- א. (1) מהי השאלה שמעורר מקומו של פרק ו' בספר ישעיה?
(2) מלבי"ם (לישעיה, פרק א', פסוק א'): "שנראה שאז היה תחילת השליחות, הוא כי מאז ניבא בקביעות, מה שאין כן מה שניבא מתחילת מלכות עוזיה [...] לא היה בקביעות".
הסבר את התשובה של מלבי"ם בנוגע למקומו של פרק ו'.

(5 נקודות)

- ב. (1) "וְאָמַר אֹי לִי כִי נִדְמִיתִי כִי אִישׁ טָמֵא שְׁפָתַי אֶנְכִּי וּבִתְוֹךְ עִם טָמֵא שְׁפָתַי אֶנְכִּי יֵשֵׁב" (פסוק ה').

- על פי פירוש שלמדת, הסבר את התגובה של ישעיהו על ההתגלות של ה' אליו.
(2) "וְאֶשְׁמַע אֶת קוֹל ה' אֹמֵר אֶת מִי אֶשְׁלַח וּמִי יֵלֶךְ לָנוּ וְאֹמֵר הִנְנִי שְׁלַחְנִי" (פסוק ח').
עיין בשמות, פרק ג' פסוקים י'-י"א.

מהו הניגוד בין תגובת ישעיהו על השליחות ובין תגובת משה על השליחות?

(5 נקודות)

- ג. עיין בשמות, פרק י"ט, פסוקים ט"ז-כ"ג — התגלות ה' במעמד הר סיני.
(1) — ציין שתי נקודות דמיון בין ההתגלות של ה' על הר סיני ובין ההתגלות של ה' לישעיהו בפרק ו'.

— ציין אחד מן הפרטים המתואר בך בהתגלות של ה' לישעיהו.

- (2) מהו ההבדל המהותי בין שתי ההתגלויות?

(4 נקודות)

ישעיה, פרק ז'

8.

א. (1) "וַיִּנְעַן לִבָּבוֹ וּלְבָב עַמּוֹ כְּנוֹעַ עֲצֵי יַעַר מִפְּנֵי רוּחַ" (פסוק ב').

את מי ישעיהו מתאר בפסוק זה, ומה גרם לחרדה הגדולה? בסס את דבריך על **מלכים ב'**,

פרק ט"ז, פסוקים א'-ה'.

(2) "וַיֹּאמֶר ה' אֶל יִשְׁעִיָּהוּ צֵא נָא [...] אֶתְּהָ וּשְׂאֵר יְשׁוּב בְּנֵךְ" (פסוק ג').

על פי פירוש שלמדת, הסבר את משמעות השם "שאר ישוב".

(5 נקודות)

ב. (1) הסבר את ההבטחה בנבואה של ישעיהו שבפסוקים ד'-ז'.

(2) עיין בפסוקים י'-י"ג.

מהו הנימוק של אחז לדחיית האותות שהציע ישעיהו, ומדוע הוכיח ישעיהו את אחז על

סירובו לקבל אותות?

(5 נקודות)

ג. "לֵכֶן יִתֵּן ה' הוּא לָכֶם אוֹת הִנֵּה הֶעֱלָמָה הָרָה וַיִּלְדֶּת בֶּן וְקָרְאת שְׁמוֹ עֲמֹנִיאֵל" (פסוק י"ד)

"וַאֲקָרֵב אֶל הַנְּבִיאָה וַתֵּהָר וַתֵּלֶד בֶּן וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי קָרָא שְׁמוֹ מֵהָר שְׁלָל חֹשׁ בִּז" (פרק ח',

פסוק ג').

ר' ישעיה מטרנאני: "מהר שלל חש בז — על שם פורענות עשרת השבטים".

כל אחד מן השמות של בני ישעיהו מבטא רעיון אחר.

הסבר מה מלמדים השמות שאר ישוב, עמנואל ומהר-שלל-חש-בז על אופי הנבואה של

ישעיהו.

(4 נקודות)

שים לב! שאלה זו מיועדת לתלמידים שלמדו את יחידת הבחירה "ביטחון והשתדלות"

9. ביטחון והשתדלות

- א.** בפסוקים שלפניך מתוארות פעולות שעשה חזקיהו לקראת העימות עם מלך אשור.
- "עָשָׂה אֶת הַבִּרְכָּה וְאֶת הַתְּעַלָּה וַיָּבֵא אֶת הַמַּיִם הָעִירָה" (**מלכים ב'**, פרק כ', פסוק כ').
- "וְאֶת בְּתִי יְרוּשָׁלַם סָפְרָתָם וַתִּתְּצוּ הַבָּתִּים לְבַצֵּר הַחוֹמָה" (**ישעיה'**, פרק כ"ב, פסוק י').
- על פי **כל אחד** מן הפסוקים, הסבר מה עשה חזקיהו, ומה הייתה המטרה של פעולה זו.
- (5 נקודות)
- ב.** (1) עיין **בישעיה'**, פרק כ"ב, פסוקים ט'-י"א.
- הסבר מהי התוכחה של ישעיהו כלפי העם בפסוקים אלה.
- (2) **בישעיה'**, פרק י', פסוקים ה'-ט"ו, הוכיח הנביא את מלך אשור.
- מהי התוכחה של הנביא כלפי מלך אשור? הבא חיזוק לתוכחות הנביא כלפי אשור מן הכתוב במנסרת סנחריב.
- (5 נקודות)
- ג.** (1) עיין **בדברים'**, פרק כ', פסוקים א'-ד'.
- הסבר כיצד ההשתדלות האנושית והביטחון בה' באים לידי ביטוי בפסוקים אלה.
- (2) עיין **במהלכים'**, מזמור י"ח, פסוקים ל"ב-מ"ג. צטט פסוק מן המזמור המבטא גם הוא רעיון זה, בנוגע להשתדלות אנושית ולביטחון בה'.
- (4 נקודות)

חלק ג — יונה ותהלים (12 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 10-11 (12 נקודות).

10. יונה

א. בספר **יונה** מתוארות שתי קבוצות של גויים שחזרו בתשובה.

(1) ציין את החטא של אחת מן הקבוצות.

(2) ציין שתי נקודות דמיון בין שתי הקבוצות.

(6 נקודות)

ב. רד"ק (**ליונה**, פרק א'): "ויש לשאול, למה נכתבה נבואה זו בכתבי הקודש, וכולה על נינוה שהייתה מאומות העולם, ואין בו זכר לישראל, ואין בכל הנביאים זולתה כמוה?".

(1) על פי רד"ק, מהו ההבדל בין נבואת יונה לנבואות של נביאים אחרים?

(2) כתוב תשובה על השאלה של רד"ק.

(6 נקודות)

11. תהלים, מזמור ק"ז

א. (1) "יאמרו גֵּאוּלִי ה' אֲשֶׁר גָּאֵלָם מִיַּד צָר" (פסוק ב').

ראב"ע: "אמרו חכמים ז"ל: ארבעה צריכין להודות, והם הנזכרים במזמור".

— על פי המזמור, ציין שתי קבוצות של אנשים שצריכים להודות לה'.

— צטט מן המזמור פסוק הרומז על כל אחת מן הקבוצות שצינת.

(2) מהו הפזמון החוזר במזמור, ומה פזמון זה מדגיש?

(6 נקודות)

ב. אפשר לראות במזמור ק"ז מזמור הודיה אישי ואפשר לראות בו מזמור הודיה לאומי.

הסבר את פסוקים א'-ג' במזמור, על פי כל אחת מן האפשרויות.

(6 נקודות)

בהצלחה!